

Socjologiczne uwarunkowania uczestnictwa w kulturze małych społeczności lokalnych

Badania uczestnictwa w kulturze w kontekście czasu wolnego posiada bardzo duże znaczenie wskaźnikowe dla socjologicznej analizy przemian społeczno – kulturowych i ekonomicznych małych społeczności lokalnych. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż wzrost jego ilości oraz ewolucja jego znaczenia w świadomości, aspiracjach i oczekiwaniach ludności tych społeczności wiąże się ściśle z przemianami społeczności lokalnych z przechodzeniem od tradycyjnych do nowoczesnych form życia. Jeśli przez czas wolny rozumieć między innymi pewną jego autonomiczność wobec procesu pracy, oderwanie czasowe i przestrzenne bądź tylko czasowe od pracy oraz spędzenie czasu wolnego w sposób uzależniony od indywidualnego wyboru, to należy stwierdzić, że tak rozumiany czas wolny w środowisku lokalnym rzadko występował np. w tradycyjnej wsi czas wolny był kategorią sprzeczną z interesami gospodarstwa i rodziny, był w opinii ludności wiejskiej – pojęciem wręcz niemoralnym. W wyniku powszechnie znanych przemian małych środowisk lokalnych, czas wolny ewaluował od negatywnie ocenianej, niemoralnie kategorii do kategorii ocenianej pozytywnie i zajmującej ważną pozycję w systemie wartości dzisiejszych jej mieszkańców. Poszerzenie się zakresu czasu wolnego traktowane jest też jako warunek korzystania ze zinstytucjonalizowanych form rekonwalescencji, wypoczynku, także zaspokojenia określonego typu dążeń i zamiłowań osobistych np. turystyki oraz różnego rodzaju „hobby”.

W świetle badań socjologicznych można wyróżnić trzy zakresy uczestnictwa w kulturze. Zakres pierwszy obejmuje różne formy czynnej rekreacji. Mieści się tutaj turystyka indywidualna, realizacja różnego rodzaju hobby, zorganizowane formy wypoczynku itp. Zakres drugi obejmuje różne typy rozrywki zorientowane na miasto lub związane z miejskim stylem życia np. dyskoteki, kino, teatr, kawiarnie itp.

Na osobne wyróżnienie zasługuje kontakt z kulturą masową np. telewizja, czy internet doprowadziły do modyfikacji lub zmian w rytmie codziennego życia gospodarstw domowych, wzorów zachowań, sposobu komunikowania się, form pracy

i nauki. Telewizja i internet stając się narzędziem m.in. rozrywki, kształtuje jednocześnie nowe wzory zachowań (często niepożądane), styl życia oraz jest czynnikiem kreującym nowe potrzeby i oczekiwania w zakresie konsumpcji czy też spędzania czasu wolnego. Pojawiają się nowe oczekiwania i potrzeby w zakresie czasu wolnego, odżywiania się, ubierania, mieszkania, rozrywki, co doprowadza do zmian reguł obcowania z ludźmi. Istotną potrzebą w zakresie czasu wolnego jest też bierny wypoczynek. Uczestnictwo w kulturze można rozpatrywać na różne sposoby np. od całej infrastruktury w danej społeczności determinującej jego zakres i sposoby realizacji, od stopnia przygotowania odbiorcy treści kulturalnych (konsumenta kultury) jego dążeń i oczekiwań w tym zakresie, czy też prowadzonej polityki władz w tym zakresie. Z punktu widzenia rozwoju jednostek najbardziej przydatne są czynne formy spędzania czasu wolnego – rozwijanie zainteresowań, poszerzanie wiedzy, uprawianie sportu, wybiórcze, świadome wybieranie treści kulturowych – programy telewizyjne, literatura itp.

Ja wynika z przeprowadzonych badań w Koniecpolu dominującymi sposobami spędzania czasu wolnego jest kontakt z środkami masowego przekazu, 80% - ogółu wskazań – a więc głównie oglądanie programów telewizyjnych, najczęściej różnego rodzaju seriali, programów informacyjnych, czy też rozrywkowych oraz filmów fabularnych, słuchanie radia, przeglądanie prasy. Charakterystyki demospołeczne nie różnicują znacząco wypowiedzi. 40% rozmówców wskazuje na aktywne formy spędzania czasu wolnego, takie jak: spacer, prace na działkach i ogródkach, drobne naprawy w gospodarstwach domowych. Są to zazwyczaj ludzie młodzi lub średnim wieku legitymujący się wykształceniem wyższym niż podstawowe i średnim, przeważnie mężczyźni. Towarzysko lubi spędzać swój czas wolny około 30% badanych. Są to zazwyczaj ludzie młodzi, przy czym ani wiek ani wykształcenie ani płeć nie mają wpływu w szczególny sposób na rozkład odpowiedzi. Ponad 50% ogółu respondentów deklaruje brak czasu wolnego, tłumacząc to tym „że zawsze jest coś do zrobienia,

i tylko czasem obejrzy jakiś tam film w telewizji”. Oceniając warunki i możliwości uczestnictwa w kulturze 60% ogółu rozmówców wskazywało na potrzebę zaktywizowania działalności Domu Kultury – „Pałacu”, w którym brak jest przede wszystkim kółek zainteresowań, zwłaszcza dla młodzieży, kół artystycznych. Oceny tej dokonywano w oparciu o retrospektywne porównania do przeszłości, w której wskazywano na funkcjonowanie takich kół zainteresowań. Jednocześnie badani sygnalizowali nie do końca znany status Domu Kultury w związku z możliwością „oddania go rodzinie Potockich”, w ten sposób niejako usprawiedliwiając stagnację w działalności tej placówki. Część respondentów zwłaszcza młodych widzi potrzebę otwarcia kawiarni „z prawdziwego zdarzenia” jako miejsca, gdzie można towarzysko spędzić czas.

Generalnie rzecz ujmując obraz uczestnictwa w kulturze w Koniecpolu jest raczej pasywny, dominują bierne sposoby spędzania czasu wolnego. Ten pasywny obraz uczestnictwa w kulturze idzie w parze z nikłą aktywnością społeczną w ogóle mieszkańców Koniecpola, o czym mowa w innym miejscu. Aktywność społeczna poprzez zinstytucjonalizowaną sieć różnych organizacji i stowarzyszeń od np. proekologicznych spółdzielni socjalnych, ekonomicznych, artystycznych, hobbyistycznych, kulturalnych, turystycznych, parafialnych, bezrobotnych, niepełnosprawnych, edukacyjnych, przyrodniczych itd. Ich ilość zależy od pomysłów i inwencji mieszkańców miasta i gminy do animatorów przedsiębiorczości we współpracy z samorządem lokalnym, co jest w obecnych warunkach ustrojowych szansą, o ile nie jedyną drogą dla rozwoju własnej „małej ojczyzny”. Cechą wymienionych powyżej organizacji jest oddolna inicjatywa mieszkańców, które mogą nawiązać współpracę z tego typu organizacjami funkcjonującymi już w innych gminach, wymieniać doświadczeniach na szczeblu ponadlokalnym z organizacjami w innych krajach, starać się o fundusze na rozwijanie poszczególnych pomysłów i projektów.

Andrzej Kowalczyk